

Született Esztergomban, 1200 körül meghalt Pilisszentkereszten, 1270. Született Esztergomban, 1200 körül meghalt Pilisszentkereszten, 1270. január 20-án.

Nevéhez fűződik a magyar eredetű szerzetesrend, a pálosok alapítása és megszervezése, amely mind vallási, mind művelődésügyi téren igen jelentős szerepet játszott nemcsak hazánk, hanem a szomszédos népek kultúrájának történetében is.

Az egykori esztergomi kanonok lelkét és szándékát -- mint minden szentét -- a szenvedések érlelték meg. A tatárjárás idején a válságból kivezető utat az egyéni példaadásban, az engesztelésben, a szeretetben és Krisztus keresztiének különös tiszteletében jelölte meg.

Esztergomban, Magyarország akkori fővárosában született 1200 körül. Szülei gondos nevelésben részesítették, s az 1028-ban Szent István által alapított káptalani iskolába járaták. Életrajzírója szerény, hallgató, komoly fiúnak jellemzi. Hosszú imák, sok böjt, elmélkedések érlelték hivatását. Szembetűnő vonása volt a magány szeretete, akkor érezte jól magát, ha félrevonulva elmerülhetett tanulmányaiban. Pap lett. „Minden nap mély áhítattal mutatta be a szentmisét, ami akkor ritka és szokatlan dolog volt.”

Gyöngyösi Gergely írja róla: Olyan filozófiát tanított, amely nem az emberek, hanem Isten tetszését vívta ki. Az esztergomi főkáptalan tagjai közé iktatta. A papi zsolozsmát, a szentmise bemutatását annyi áhítattal végezte, hogy mély benyomást tett mindenkiére, aki csak látta.

Jövedelmét a szegényeknek osztotta szét, olvasásnak, tanulásnak, írásnak szentelte magát. Följegyezték róla, hogy „egyetlen percet sem hagyott kihasználatlanul”: könyveket írt. Sajnos, a tatárjárás vagy későbbi századok pusztításai ezeknek még a címét is elsodorták. Csak sejtjük, hogy egyházi munkákat írhatott, így pl. az akkor fölkapott Gratianus Dekrétumainak magyarázatát, „mivel a kánonjog tudományában kiválóan járatos volt”. Vágyódott a pilisi erdők vadonába, de tervének keresztülvitelét az országra zúduló tatár betörés késleltette. Akkoriban sok remete élt Esztergom környékén, a pilisi hegyekben. Amikor bent jártak a városban, hogy készítményeiket eladják, és azok árából szükségleteikről gondoskodjanak, rendszerint Özséb vendégszerető házáat is fölkeresték. A velük való beszélgetés Isten ösztökeje lehetett, ami a magány felé hajtotta.

A tatár pusztítás a fiatal kanonok lelkében komoly szemléletváltozást okozhatott, s még inkább a remeteség felé hajlíthatta. De négy évig még segítenie kellett a rábízottakat testi és lelki felépülésükben. Az óhajtott magányba az út a szenvedések keresztiútján át vezetett.

Feladatának a kor sötét történelmi és erkölcsi viszonyai között a lelki élet megújítását tekintette. Örömmel és elismeréssel szemlélte az Esztergomban máris megtelepedett, nemrég alakult két kolduló rend, a domonkosok és ferencesek munkáját, de nem csatlakozott hozzájuk. Úgy érezte, hogy kortársainak még több kell: példaadás az engesztelésre és vezeklésre. Kortársai lelkéhez csak úgy férközhet hozzá, ha saját élete fölládozásával utat és irányt mutat. Nem bírálgatta mások fölfogását, csak várt türelemmel, míg Isten kegyelme és az idő meghozza számukra is a megfelelő belátást. Miután négy éven át kivette részét az újjáépítésből, lemondott a kanonokságról, javait

szétosztotta a rászorulóknak között, és Vancsai István érsek engedélyével 1246-ban Szántó közelében a sziklás rengetegbe vonult.

Már megtanulta, hogy mi a mulandó, mi a maradandó érték, hiszen hamuvá és porrá vált minden nagyszerű alkotás, amelyet a keresztény áldozatkészség hazánkban létrehozott. Azért választotta a remeteéletet, hogy az ima, böjt és engesztelés által esdjen kegyelmet mostoha sorsú nemzetének. Ezzel érseke kívánságát is teljesítette, aki imádságába ajánlotta megyéjét és az országot.

A pilisi remete első ténykedése az volt, hogy hármass barlangja alatt, a forrás mellé letűzte a szent keresztet. Ma is ott áll az utódja, talán ugyanazon a helyen, az útszélen: esőmosta, vaskorpuszos, egyszerű fészület. In Cruce salus, 'keresztben az üdvösség': ez volt a jelszava és meggyőződése. Ezért szentelte később az egyesült remetek templomát a szent kereszt tiszteletére. Ezért hívják középkori oklevelek évszázadokon át, még Mátyás korában is intézményét „a szent kereszt testvéreinek”. Minden középkori és későbbi pálos templomban a főoltáron kívül a legszebb oltárt mindig a szent kereszt tiszteletére szentelték. Az ő nyomán szaporodtak el mindenütt a keresztek a Pilisben az utak mentén, házak előtt, erdőkben.

Személye a realitás talaján áll, nem szövik át a legendák aranyzárait. Egy alkalommal mégis csodálatos látomásban részesült, amely döntő volt további életútjára. Egy éjjel, ima közben az erdő mélyén sok apró lángot pillantott meg. A lángocskák egymás felé tartottak, s végül tüzes fénynyalábbá olvadtak össze. Úgy érezte, hogy ez a különös tüzenemény égi jel, figyelmeztetés, hogy egyesítse a szétszórta élő remeteket. Belátta, hogy ő egyedül kevés, önmagában semmi, szükséges az összefogás.

1250-ben Pilisszántó közelében, a kesztölci völgy fölötti kis magaslaton, ahol hármass teraszt képeztek ki, délről kisebb templomot építettek a szent kereszt megtalálásának emlékére. A csúcsíves templomhoz észak felől négyszögletes monostor csatlakozott a társas remetek számára, magas fallal körülvéve. Özséb azután sorra járta az országban a nagyobb remetetelepeket. Először a Pécs melletti Szent Jakab-hegyi remetekhez megy, akik már 1225-től közös életet éltek. Elkéri szabályukat, egyesíti a két monostort, és társai őt választják meg első tartományfőnökké. Rómába megy társaival, hogy a szerzetalapításhoz a Szentszék jóváhagyását és megerősítését megszerezze. Sikerül megnyernie Aquinói Szent Tamás pártfogását IV. Orbán pápánál. Az jóváhagyja a rendet, de nem engedi meg, hogy átvegyék Szent Ágoston rendi szabályait, mert a szükséges anyagi feltételek még nem voltak biztosítva. Egyelőre Pál veszprémi püspököt bízta meg az ideiglenes szabályok megszerkesztésével.

Huszonnégy évet töltött Özséb a Pilisen, húsz éven át szervezte, irányította, kormányozta rendjét. Remete Szent Pál oltalma alá helyezte, mert mint első remete ő volt ennek az életformának az elindítója. Szerénységében mintegy el akarta hárítani magáról a rendalapítónak kijáró tiszteletet, és Remete Szent Pál palástja alá rejtőzött. De amint láttuk, a rendalapítás teljesen az ő érdeme. Az 1256. évi esztergomi zsinaton mint tartományfőnök vett részt. A zsinati jegyzőkönyvet is aláírta: „Eusebius prior prov. Ord. S. Pauli Primi Eremitae” (Özséb, Első Remete Szent Pál rendjének provinciális perjele). Ebből a hivatalos elnevezésből rövidült le a rend népies neve: pálosok.

Prohászka Ottokár szép elmélkedésben emlékezett meg a Pilisről mint magyar „szent hegyről”. Már történelmünk kezdetén a pogány magyarok áldozatbemutató helye volt; a kereszténység elterjedésével az engesztelés hegye lett. A 12. század végén ciszterci apátság volt itt francia szerzetesekkel, akik zsolozsmáztak és földművelésre tanították a lakosságot. Az 1250-ben alapított Pilisszentkereszt után IV. Béla király átadta a pálosoknak pilisi vadászlakát a Szentlélek tiszteletére (Pilisszentlélek, 1263), a század végén pedig az utolsó Árpád-házi király, III. Endre a Kékes fölötti Pilisszentlászlón alapított pálos rendházat (1290). Mindezek a török pusztításig álltak fenn. A majdnem 150 éves török megszállás a Pilis összes történeti emlékeit eltüntette; a Szent Kereszt-monostor helye is bizonytalan volt.

Először a jelenlegi Pilisszentkereszten lévő cisztercita apátság romjait gondolták annak. Méry István régész az 1960-as években Pilisszántótól kb. 6 km-re nyugatra, a kesztölci völgyben föltárta egy 26 m hosszú, 8 m széles csúcsíves templom alapfalait, a hozzá csatlakozó monostor falaival együtt. Ezt egy 1393-ból származó oklevél alapján sikerült azonosítani az ősi szentkereszti monostorral.

Özséb 1270. január 20-án halt meg Pilisszentkereszten, súlyos betegség után. Halálos ágyán a szabályok pontos megtartására, testvéri szeretetre és jó példaadásra buzdította testvéreit. Jézus és Mária nevével ajkán lehelte ki lelkét. Az általa alapított templom sírboltjában temették el. Oda kerültek tanítványai s későbbi utódai is: Benedek (+ 1290) és István rendfőnökök. A végleges egyházi jóváhagyást 1308-ban kapta meg a rend. Ekkor tértek át a Szent Ágoston szabályai szerint való életre.

A fehér ruhás pálosok öt házban éltek Magyarországon. Ma hozzávetőlegesen 300 pálos szerzetes él a világ különböző tájain: 11 lengyelországi, 1 horvát, 1 római, 1 svéd és 3 amerikai házban. Pálosok gondozzák a világhírű czestochowai kegyhelyet.

www.katolikus.hu/szentek/1113-210.html

Életút

Özséb életét Gyöngyösi Gergely I. Remete Szent Pál Remete testvéreinek élete című latin nyelvű kódexéből ismerhetjük. Szüleit a krónikás nem nevezi meg, csak annyit ír, hogy híres magyar családból származott.

Tormay Cécile a királyi család rokonának tartja, más találgatások szerint a királyi udvar várispánjának fia.

A helyi káptalani iskolában tanult. A hagyomány komoly, jóságos, visszahúzódtásra hajlamos papként emlékezik róla. Hamarosan tagjai sorába iktatta az esztergomi főkáptalan: kanonok lett. Szabad idejében könyveket írt, ezeknek azonban még a címe sem maradt fenn. Gyöngyösi leírásából arra lehet következtetni, hogy egyházi jogi műveket írt.

Élénk kapcsolatban állt a környék remetéivel, akik bejártak a városba vesszőből font

kosaraikat élelemre cserélni. Özséb többször meglátogatta őket, és maga is megkívánta a remetei életet, ekkor azonban még Váncha István, az esztergomi érsek nem adja beleegyezését.

A tatárjárás idején megostromolták Esztergomot, de a fellegvárat nem tudták bevenni. A rengeteg sebesült miatt egy ideig még nagyobb szükség volt Özsébre; végül 1246-ban megkapta Váncha jóváhagyását. Ekkor lemondott kanonoki méltóságáról, javait szétosztotta a rászorulóknak között, és két (más forrás szerint hat) társával a Pilisszántó közelében lévő sziklás rengetegbe vonult, a mai Keszthely határában lévő Hármashatár-hegyre, ahol remeteként élt.

A barlang elé egy nagy fakeresztet állított. Egy alkalommal a kereszt előtt imádkozva csodálatos látomásban részesült: az erdő mélyén sok apró lángot pillantott meg. A lángocskák egymás felé tartottak, s végül a kereszt előtt tüzes fénynyalábbá olvadtak össze. A keresztrol pedig hangot hallott: "Özséb, gyujtsd össze a remeteket egy szeretet-közösségbe!"

A látomásnak engedelmeskedve, 1250-ben a barlang mellett megépítették monostorukat és a hozzá tartozó templomot. Ez a laza remetei közösség az országban szép számmal lévo és meglehetősen régóta működő remetekhez képest jó helyzetbe került, ugyanis Özséb személyében van papjuk, aki az egyházjogban jártas, tanult ember.

Özséb ezután sorra járta az országban a nagyobb remeteségeket. Először a Pécs melletti Szent Jakab-hegyi remetekhez ment, akik már 1225-től közös életet éltek. Elkérte a Bertalan pécsi püspök által készített szabályzatukat. A két monostor ekkor egyesült, amelynek tagjai őt választották meg első tartományfőnökükké. Közösségük égi patrónusává Remete Szent Pált tették meg, s magukat "Első Remete Szent Pál testvéreinek" nevezték. Mivel az első monostor a Szent Kereszt tiszteletére épült, sokáig a "Szent Kereszt testvéreinek" is hívták őket. E két kolostorhoz az idők folyamán egyre több és több kolostor csatlakozott, amelyek a Bertalan-féle szabályzat, majd később az egyes egyházmegyék püspökeinek regulái szerint éltek.

Az 1256-os esztergomi zsinaton Özséb már, mint Elso Remete Szent Pál rendjének provinciális írt alá nevét. 1262-ben néhány társával Rómába ment, hogy a Szentszék jóváhagyását és megerősítését megszerezze a rendalapításhoz. Itt sikerült megszereznie a magyar édesanyától származó Aquinói Szent Tamás pártfogását IV. Orbán pápa előtt. A pápa nem hagyta jóvá az új rendet, mert nem látta biztosítottnak a szükséges anyagi feltételeket, ezért Pál veszprémi püspököt bízta meg a szerzetesrend kolostorainak megvizsgálásával. Pál ezt elvégezve, a pápa felhatalmazása alapján a rend működését jóváhagyta I. Remete Szent Pál Rendje néven.

Az általa alapított Szent Kereszt monostorban halt meg, súlyos betegség után. A templom sírboltjában temették el.

Szobra áll Esztergomban, valamint Budapesten, a Gellért-hegyi pálos sziklatemplom bejáratánál.

Nevét viseli az óbudai Boldog Özséb plébánia.

Források

- * **Páter Árva Vince: Az Esztergomi Boldog Özséb alapította pálos rend**
- * **Diós István: A szentek élete ([1])**
- * **Esztergomi Boldog Özséb kanonok**

Irodalom

- * **Csizmadia Zoltán: A budapesti Sziklatemplom története, Pálos Rend, pdf letöltés**
- * **Gyöngyösi Gergely: I. Remete Szent Pál remete testvéreinek élete (1998. Fráter György**

Alapítvány)

- * **Juhász József: A pálos szindróma. In: Országépítő (2002/2.sz.)**
- * **Lissák György: Az aranykígyó (1998, Fráter György Alapítvány)**
- * **Sarbak Gábor (szerk.): Pálos rendtörténeti tanulmányok (1994, magánkiadás)**
- * **Szántai Lajos: A két Hollós. Mátyás király és a Pálos Rend (2001. Sáros és Fiai)**